

Μνήμη και χρέος – Επιμνημόσυνη ομιλία της Δρ. Τζωρτζίνας Αθανασίου

Η 19η Μαΐου έχει θεσπιστεί ως «Ημέρα Μνήμης για τη Γενοκτονία των Ελλήνων στο Μικρασιατικό Πόντο». Δυο είναι τα σημεία που πρέπει να συγκρατήσουν την προσοχή μας.

Το πρώτο, είναι το χρέος μας για δικαίωση των θυμάτων, των οποίων ο θάνατος έχει αναγνωριστεί ως Γενοκτονία.

Το δεύτερο σημείο, είναι η Μνήμη, που μόνο αυτή επιτρέπει να ξορκίσουμε τον κίνδυνο της Λήθης.

Η λήθη και η αδιαφορία που επέδειξε η ανθρωπότητα επέτρεψαν στις Γενοκτονίες να επαναλαμβάνονται με διαφορετικούς θύτες, διαφορετικά θύματα και διαφορετικά κίνητρα κάθε φορά.

Η λήθη και η αδιαφορία επέτρεψαν να απλοποιούνται μεν τα κίνητρα, μα να κλιμακώνονται οι δράσεις, οι εξοντώσεις και το εύρος των πράξεων Γενοκτονίας. «Το έγκλημα της γενοκτονίας είναι τόσο παλαιόν όσο και η ανθρωπότης» *, επομένως το ότι στις 9 Δεκεμβρίου 1948 υιοθετήθηκε το σχέδιο Διεθνούς Σύμβασης «δια την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας»** σημαίνει απλά ότι η Ανθρωπότητα άργησε να αντιδράσει.

Όχι, δεν είμαι Ελληνίδα του Πόντου. Ό,τι γνωρίζω είναι μέσα από βιβλία Ιστορίας και από διηγήσεις φίλων που είναι Πόντιοι. Γνωρίζω από τις διηγήσεις του παππού μου, που ήρθε από τη Μικρά Ασία διωγμένος από το Αϊδίνι, για τα βασανιστήρια που μπορεί να επινοήσει ο άνθρωπος κατά του ανθρώπου: για τις θηλές των γυναικών που κόβονταν για να περαστούν σε κομπολόγια, για τις εγκύους που ξεκοιλιάζονταν για να τους αφαιρεθεί βίαια το έμβρυο, για τις λόγχες, για τις φωτιές, για τις κραυγές.

Όχι, δεν είμαι Ελληνίδα του Πόντου. Δεν χρειάζεται να είμαι για να αναγνωρίζω τη δύναμη της Ιστορίας να χαράσσεται στις μνήμες και να καταγράφεται στη ψυχή ενός λαού. Και δεν χρειάζεται να κατάγομαι από τον Πόντο για να κατανοήσω ότι ενάντια στους Έλληνες του Πόντου εφαρμόστηκε η **φυσική Γενοκτονία**, που οδήγησε σε βασανιστικό θάνατο 353.000 ανθρώπους. Και δεν είναι μόνο η βία που σου επιβάλλεται, δεν είναι μόνο αυτό που σου κάνουν, είναι και αυτό που σε εξαναγκάζουν να γίνεις μέσα στην αχλή του διωγμού, τις λύσεις που δεν θα φάνταζαν ποτέ σαν επιλογές μα που ξάφνου έμοιαζαν σαν μόνη διέξοδος: είναι οι μητέρες που εγκατέλειψαν τα παιδιά τους για να τα γλιτώσουν από βέβαιο θάνατο, είναι οι γυναίκες που αυτοκτόνησαν στο Σιμικλί της Χαλδίας και οι 26 κοπέλες που ρίχτηκαν στον Πρύτανη ποταμό στην Κουνάκα της Ματσούκας στις 26 Απριλίου 1916.

Είναι η **βιολογική γενοκτονία** που οδήγησε κατ' ευφημισμόν ανθρώπους στο να θανατώσουν βρέφη δι' εκσφενδονισμού στους τοίχους, είναι οι βιασμοί των γυναικών, είναι η προσπάθεια εξισλαμισμού. Είναι η αδυναμία των ανθρώπων να συνεχίσουν τη ζωή τους.

Είναι όμως και η προσπάθεια εφαρμογής της πολιτιστικής γενοκτονίας: Να εξοντωθούν έθιμα και γλώσσα.

Στο διεθνές διαδικτυακό συνέδριο που διοργάνωσε η Εύξεινος Λέσχη, συμμετείχα ως διερμηνέας της Θία Χάλο, συγγραφέως του «Ούτε το όνομά μου». Η Χάλο κάποια στιγμή μας μετέφερε ότι η μητέρα της ήταν 9 ετών όταν τούρκοι στρατιώτες πήγαν στο χωριό της να ανακοινώσουν το διάταγμα του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ: **«Θα αφήσετε αυτόν το τόπο. Θα πάρετε μόνο ό,τι μπορείτε να μεταφέρετε. Να είστε έτοιμοι να φύγετε σε τρεις μέρες»**. Μέσα από την φωνή της, την φωνή μου, αυτά που έλεγε και αυτά που έπρεπε να μεταφέρω, εγώ σκεφτόμουν ότι εκείνες τις τρεις ημέρες κοιμήθηκαν μόνο τα λεχωνούδια, ότι εκείνες τις τρεις μέρες έπρεπε να διαχωρίσουν τα σημαντικά από τα περιττά. Εκείνες τις τρεις μέρες μέσα στη δίνη του κακού σκέφτηκαν να σώσουν αυτά που οι ίδιοι και ο χρόνος μας έχουν εμπιστευτεί: τα βιβλία και κειμήλια που προστατεύουμε ακόμα εμείς, εδώ, σε μια ταπεινή γωνιά της Ηρωικής πόλης Νάουσας.

Η ύπαρξη της Εθνικής Βιβλιοθήκης Αργυρουπόλεως «Ο Κυριακίδης» στην Εύξεινο Λέσχη Ποντίων Νάουσας μαρτυρά την αντίσταση των Ποντίων σε κάθε μορφή καταστολής. Αν αναλογιστούμε τους κινδύνους που διέτρεξαν για να συλλέξουν και να μεταφέρουν τα βιβλία, τις φορεσιές, τις θρησκευτικές εικόνες, αντιλαμβανόμαστε πως ενώ εφαρμοζόταν το σχέδιο της φυσικής και πολιτιστικής εξόντωσής τους, οι Έλληνες του Πόντου εφήρμοζαν το σχέδιο σωτηρίας τους από την λήθη. Είχαν συναίσθηση πως οι Μνήμες του παρελθόντος θα στήριζαν το μέλλον τους.

Κάθε ιστορική θυσία των Ελλήνων, αξίζει ένα αντάξιο μνημείο της, που να την αναγνωρίζει, να την δοξάζει, να την υπενθυμίζει και να την τιμά. Ένα μνημείο που να διδάσκει και να προβληματίζει.

Είναι ευχής έργον που την κοινωνία μας διέπει η κοινή λογική, το αξίωμα ότι η διοίκηση έχει συνέχεια, και το ηθικό χρέος της Ιστορικής μνήμης. Μιας και η Ιστορική Μνήμη δεν περιορίζεται σε ημερομηνίες και γεγονότα, με όμορφες βαρύγδουπες καλολογικές δηλώσεις, η Εύξεινος Λέσχη Νάουσας έχει λόγο να προσδοκά και να προσμένει την παραχώρηση του κτιρίου Ματθαίου για την στέγαση των κειμηλίων μας. Να βρουν επιτέλους στέγη όλα όσα από τότε επέζησαν.

Στα «Πρακτικά της Γ' Εθνοσυνέλευσης στην Αθήνα, Απρίλιος 1921» διαβάζουμε: «Πέντε πτώματα Ελλήνων εν αποσυνθέσει έκειντο άταφα εν τω προαυλίω της Μονής, πέντε δε έτερα εν τω εσωτερικώ της Μονής, εντός δε δωματίου έκειτο γυμνόν και αποκεφαλισμένον με πληγήν επί του στήθους δια ξιφολόγχης το πτώμα της εικοσαετούς νεάνιδος Κυριακής εις στάσιν μαρτυρούσαν την επ' αυτής διαπραχθείσαν ατίμωσιν».

Αυτά υποστήκαμε, και πολλά παρόμοια, ανομολόγητα και ανείπωτα.

Λίγοι αποκτούν αυτά τα οποία δικαιούνται κύριε Φανιάδη, οι περισσότεροι απολαμβάνουν αυτά που διεκδικούν.

Δεν ξέρω τι συναισθήματα σας γεννήθηκαν την σημερινή μέρα.

Αν συγκινηθήκατε είναι μάλλον γιατί σας άγγιξε η θυσία.

Αν ταραχτήκατε, είναι γιατί σας βαραίνει το χρέος.

Θα κλείσω με μια υπόσχεση: Δεν ξεχνώ, και μια ευχή: Ποτέ ξανά.

*Από την εισήγηση του πρέσβη Απόστολου Ι. Παπασλιώτη στις 18 Νοεμβρίου 2015 σε Ημερίδα του Διπλωματικού Κύκλου που διοργανώθηκε στο πολεμικό Μουσείο Αθηνών, με θέμα «Συμπλήρωση των 100 ετών από τη γενοκτονία των Αρμενίων».

Αποστόλος Ι., Παπασλιώτου, «Το έγκλημα της Γενοκτονίας», Θεσσαλονίκη, 1966, (σελ 4, σελ 57)

**Εθνικές Επάλξεις, Τεύχος 115, σελ 44-47